

ИНФОРМАЦИОННИ СИСТЕМИ ЗА МЕСТНИТЕ ДАНЪЦИ И ТАКСИ В БЪЛГАРИЯ

НИКОЛАЙ КАТРАНДЖИЕВ

*Технически университет София, филиал Пловдив
nkatrandzhiev@abv.bg*

Резюме: Представен е принципът на субсидиарност, лежащ в основата на финансовата децентрализация и политиката по отношение на местните данъци и такси в България, реализацията на тази политика във функциониращите в страната информационни системи за местни данъци и такси. В управленски план са показани основните характеристики и постигнатите с разработката и внедряването на системите резултати.

Ключови думи: *информационни системи, местни данъци и такси*

INFORMATION SYSTEMS FOR LOCAL TAXES AND FEES IN BULGARIA

NIKOLAY KATRANZHIEV

*Technical University of Sofia Branch Plovdiv
nkatrandzhiev@abv.bg*

Abstract: *The subsidiarity principle is presented, which is the core of the financial decentralisation and local taxes and fees policy in Bulgaria, realization of this policy in functioning information systems for local taxes and fees in the country. In a management plan are presented the main characteristics and results achieved by systems development and implementation.*

Keywords: *information systems, local taxes and fees*

Въведение

През последните няколко години като държава – членка на ЕС, България косвено хармонизира данъчното си законодателство и наложи нови изисквания към общата данъчна система:

- *икономическа ефективност;*
- *административна подкрепа;*
- *гъвкавост;*
- *справедливост;*
- *политическа отговорност.*

Тенденцията е към усъвършенстване на данъчната система. В България данъчната система е плуралистична, съчетание от исторически наследени и рационално изградени данъци [1].

Изложение

1. Водещи принципи на данъчното законодателство при местните данъци и такси в България.

В основата на местното самоуправление в България и на българското данъчно законодателство е заложен принципа на субсидиарността.

Принципите на субсидиарност и на пропорционалност определят упражняването на компетентността на Европейския съюз. (Чл. 5, параграф 3 от Договора за Европейския съюз (ДЕС) [2] и Протокол (№2) относно прилагането на принципите на субсидиарност и на пропорционалност).

Основното значение и цел на принципа на субсидиарност се изразяват в предоставянето на известна независимост на йерархично подчинен орган по отношение на висшестоящ орган, по-специално орган на местно самоуправление по отношение на орган на централната власт. Става въпрос за разпределение на правомощия между различните равнища на властта, принцип, който е в основата на институционалното устройство на държавите с федерална структура [3]. Според този принцип, върху който е базирана финансовата децентрализация в България, колкото по-близо до съответните потребители се вземат решенията за количеството и качеството на публичните блага и услуги, толкова по-непосредствена е връзката между потребителите и доставчиците на тези блага. Отчитайки важността на финансовата децентрализация и свързания с нея въпрос за приходната автономия на местната власт и в резултат на изпълнение на приетата от Министерския съвет на Република България през 2006 г. „Стратегия за децентрализация за периода 2006-2015 г.“ [3] е разработена Програма за нейното изпълнение 2006-2009 г. [4]. Една от основните задачи на Програмата, развит и в програмите за следващите периоди е повишаване на ефективността на публичните институции на местно ниво. В този контекст от началото на 2006 г. в България са предоставени пълни правомощия на общините по администрирането на местните данъци и такси.

Съзнавайки сложността на задачата за общините и невъзможността да се справят веднага с нея, Министерството на финансите заедно със стартирането на процеса през 2006 г. и приетите изменения на Закона за местните данъци и такси (ЗМДТ) [5] инициира Споразумение за поддръжка на програмните продукти (DOS) за обслужване на местните данъци и такси в общините до края на 2008 г. между Националното сдружение на общините в Република България и данъчната администрация (НАП). С приемането през 2007 г. на новите нормативни актове, свързани с изграждането на електронното правителство (ЗЕУ, ЗЕДЕП и др.) се налага усъвършенстване на тези програмни продукти (DOS), така че те да отговорят на повишените през годините от създаването на DOS продуктите изисквания и в унисон с развитието на информационните и комуникационни технологии.

Последното е особено важно за бизнеса и повишаването на неговата ефективността в по-дългосрочен план. Проучванията на водещи консултантски компании показват, че в ерата на Четвъртата индустриална революция, когато все повече сектори са принудени да променят своите бизнес модели, Европа изостава в областта на дигиталната трансформация на бизнеса в това число и ползването на електронни услуги. Консултантската компания Pricewaterhouse Coopers (PwC) прогнозира, че дигитализацията и адаптирането на интелигентните технологии в бизнеса може да доведе до 14% увеличение на глобалния БВП до 2030 г. [6]

След анализ на състоянието на организацията по обслужването на местните данъци и такси в края на 2007 г. Министерството на финансите стига до извода, че съществуващата Информационна система за обслужване на местните данъци и такси (DOS) е морално остаряла, фрагментирана, значително изостава по отношение на развитието на Информационните и комуникационни технологии (ИКТ), не отговаря на изискванията на нормативната уредба в България по отношение на съотношението между децентрализираните и централизираните дейности и не дава възможност да се проектират и развият в нея принципите заложи в Закона за електронното управление [7].

През май 2008 г. с Договор № 264/30.05.2008 г. Между МФ и „ИО“ АД за възлагане на допълнителен обем на дейности към услугите по предмета на договор за обществена поръчка №177/03.04.2007 г. между Министерство на финансите и „Информационно обслужване“ АД) е възложено да се осъществи разработка за Усъвършенстване и поддръжка на ИСО – модул „Местни данъци и такси“ (ИСМДТ), с която да се решат посочените по-горе проблеми. Така стартира разработката на първата информационна система за местни данъци и такси от нов тип в България.

Целта на проекта е да се автоматизират дейностите по събиране на данъците и таксите по Закона за местните данъци и такси (ЗМДТ), да се подпомогне дейността на общинските администрации при определянето, администрирането и контрола на приходите им от тези източници и да се създадат условия за прогнози и анализ на локално и национално ниво на постъпленията, събираемостта и разходите на общините. На по-късен етап чрез допълнително възлагане са формулирани и задачи свързани с развитието на електронните услуги в системата. ИСМДТ трябва да съдържа информация необходима и при вземане на управленски решения насочени към оптимизиране на администрирането на цялостната дейност на общините и да способства повишаване на качеството на обслужване на населението и бизнеса при едновременно увеличаване на постъпленията в общинските бюджети.

ИСМДТ се разработва и внедрява на четири етапа:

Етап 1: Обхваща всички съпътстващи към момента на заданието функционалности в старата (DOS), система и включва дейности по проучване, проектиране на системата, мигриране на данни, разработка на прототип на системата, тестване и обучение;

Етап 2: Обхваща внедряване на системата във всички общини;

Етап 3: Усъвършенстване на ИСМДТ по отношение на допълнителни функционалности свързани с връзките с вътрешни и външни за общините информационни системи и регистри и разработване на електронни услуги за населението бизнеса;

Етап 4: Създаване на национална база данни – Централен компонент (модул) на системата, чрез който да се обвържат различните информационни системи, които работят в Общините.

За управлението на проекта към министерството на финансите със Заповед № 1061/28.07.2008 г. на министъра на финансите е създадена Работна група, която да обсъжда и предлага промени в заданията по проекта, във връзка с искания на Общините, да приема етапите на разработката и да координира процеса на внедряване в общините. В работната група са включени специалисти от Министерството на финансите, от НАП, от Сдружението на общините, представители на общините и на фирмата разработчик. Твърдото становище на Работната група е, че Информационната система за местни данъци и такси трябва да има обхват, който покрива всички дейности по обслужването на местните данъци и такси в общините; да е универсална, по отношение на размера на общините и обема данни, които се акумулират чрез нея; да е удобна за обслужване; да позволява поддръжка дистанционно и на място от специалисти по поддръжката; да е отворена за интеграция с други външни и вътрешни системи за общините, държавни институции, банки и посредници.

Тези изисквания фактически се реализират в „Информационната система на Общините – модул Местни данъци и такси „Матеус“, която е собственост на Министерството на финансите и в разработените и интегрирани в някои свои части с Матеус – Централизираната компонента (Централен модул) системи „ИМЕОН – Интегрираната информационна система за управление на община“ и „Акстър – Портал за електронни административни услуги“.

Така изградената обща съвременна система за местните данъци и такси реализира подход, при който отделните системи на общините работещи локално са обвързани помежду си, с банките, с посредници и с някои национални регистри пряко или чрез централизиран модул. Това дава възможност за засилване на контрола върху декларираните данни и улеснява работата на служителите, обслужващи системата в общините.

2. Основни характеристики на Информационните системи за местни данъци и такси.

Определящ фактор при разработката и внедряването на системите се оказва значителният обем на работата и сложност на реализацията, при която трябва да се покрият изискванията и разнообразието на някои решения в наредбите за местни данъци и такси на общините, пристъпващи към внедряване. В процеса на бизнес анализа и проектирането, се стига до софтуерни решения, които трябва да имат следните **характеристики:**

- Да притежават голям функционален и териториален обхват;
- Да осъществяват миграция на данните от съществуваща ИС в общините в новата система, с цел изграждането на единна сметка на клиентите;
- Да обезпечават съответствие между организацията на работа на системата изискванията, нормите и правилата установени от законите, общинските наредби и нормативните документи, свързани с администрирането на МДТ;
- Да предоставят възможност за бързо модифициране при евентуална промяна на законодателството;
- Да автоматизират работните процеси по администриране на приходите от МДТ, като използва най-съвременни технологични средства за развой
- Да осигуряват взаимодействие и обмен с външни институции (общини, НСОРБ, НАП, ЕСГРАОН, банки, посредници и др.);
- Да отговарят на условията за протичане на нормален процес на работа, както в локален режим, така и като част от централизирана система;
- Да осигуряват висока сигурност и надеждност на системите и комуникациите;
- Да дават възможност за реализиране целите на електронното управление в България в сферата на местните данъци и такси;
- Да предоставят информация за обобщени данни и отчети на упълномощените местни и централни органи;
- Да осигуряват висока сигурност и надеждност на системите и комуникациите, надеждно да са защитени личните данни на данъкоплатците.

С разработката, внедряването и експлоатацията на Информационните системи за местни данъци и такси на общините и Централната компонента са реализирани следните **цели:**

- Изградени са на общинско ниво съвременни информационни системи, автоматизираща дейностите по администриране на МДТ в общините в съответствие с националното законодателство;
- Реализирана е частично единна информационна система, състояща се от локална и от национална компонента, частично унифицираща в национален мащаб представянето, събирането и анализа на информацията по администрирането на МДТ;
- Реализирана е унифицирана система, работеща успешно в Общини София, Пловдив, Варна, Сопот, Куклен и други общини, независимо от разликата в размера на общините и обема на обработваната информация и съхранени данни;
- Създадени са условия за прогноза и анализ на локално ниво на постъпленията, събираемостта и разходите на общините и вземане на управленски решения по оптимизиране на администрирането на дейността на общините;
- Създадени са условия за обобщаване на национално ниво на определена информация постъпваща от отделните общини с цел анализиране, прогнозиране и съпоставяне на постъпленията, събираемостта и разходите на общините, а така също и разпределението на субсидиите между тях;
- Създадена е единна национална система за контрол от страна на общините върху декларирането и плащането от данъчните субекти на дължимите данъци и такси;
- Реализирана е в известен степен възможност за избор на варианти за изчисляване на дължимите такси в съответствие с решенията на Общинския съвет в съответната община;

- Информационните системи за местни данъци и такси са изградени в пълно съответствие с нормативната база в страната и наредбите на съответните общини.
- В обхвата системите са реализиран изцяло или частично следните **основни функции**:
 - Поддържане на регистър на лицата, клиенти на общината (местни и чуждестранни физически и юридически лица);
 - Обработка на декларациите, изисквани от ЗМДТ, подадени по различни канали, в т.ч. за „Матеус“ през портала на НАП;
 - Определяне на задълженията – данъчни оценки, данъци, такси, лихви, санкции;
 - Обработка на плащанията – касови и безкасови плащания, от единични приходни документи или масови плащания (чрез трансфер на файлове от банки, пощи), плащания направени по интернет;
 - Поддържане на счетоводна система и единна сметка на клиента;
 - Предоставяне услуги на клиентите - издаване на удостоверения, и други документи;
 - Контролно-ревизионна дейност;
 - Събиране на просрочени задължения;
 - Обжалване;
 - Организация на документооборота и архив на документите;
 - Печат на съобщения на данъкоплатците;
 - Връзка с други информационни системи (на локално и национално ниво, вътрешни и външни по отношение на общината);
 - Електронни услуги за населението и бизнеса.

Заключение

Резултати от внедряването на информационните системи за местни данъци и такси в общините в България.

Към настоящия момент могат да бъдат обобщени следните резултати от функционирането на Информационните системи за местни данъци и такси (ИСМДТ):

1. Повишено е качеството на обслужване на данъкоплатците – клиенти на общините.
2. Автоматизирани и оптимизирани са работните процеси свързани с дейностите по администрирането на МДТ.
3. Наблюдава се повишаване на събираемостта и увеличаване на постъпленията в общинските бюджети.
4. Реализирана е единна методология по прилагане на данъчното законодателство и администрирането на МДТ.
5. Съвременните информационни системи са изградена с използване на съвременни технологични средства, осигуряваща адаптивност в непрекъснато променяща се среда.
6. Реализирани са средства и интерфейси за обмен на информация на локалните общински системи с Централизираната компонента (модул) в Министерството на финансите и с други общини и други външни системи.
7. Реализирана е възможност за формиране на отчети, анализ на информацията и приемане на управленски решения на местно и централно национално ниво.
8. Разработени са и се развиват набор електронни услуги за данъкоплатците (населението и бизнеса), които обаче са недостатъчни от гледна точка на възможностите и потребностите, особено услугите насочени към бизнеса.

Реализирането на проект за изграждането на Информационни системи за местни данъци и такси за общините, интегрирани в някои свои компоненти с Централизирания модул на „Информационната система на Общините – модул Местни данъци и такси „Матеус“, към момента решава голяма част от проблемите по управлението на приходите в общините на Република България в частта на приходите от местни данъци и такси. Развитието на тези системи в бъдеще трябва да е насочено основно към поддържане на актуално състояние по отношение на нормативната уредба в страната и към реализацията на приоритетите заложиени в

Стратегията за развитие на електронното управление в България при обслужването на данъкоплатците.

ЛИТЕРАТУРА

1. Конарев, А. и Сн. Константинова. Финанси и финансов мениджмънт на фирмата. Пловдив: Жанет-45, с. 75, 2015.
ISBN 978-619-186-107-1
2. Консолидиран текст на Договора за Европейския Съюз.
<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/bg/sheet/7>
3. Стратегия за децентрализация за периода 2006-2015 г., 2016-2025 г.
4. Програма за изпълнение на Стратегията за децентрализация за периода 2006-2009 г., 2016-2019 г.
5. Закон за местните данъци и такси – в сила от 01.01.1998 г., отразена деноминацията от 05.07.1999 г., обн. ДВ, бр. 117 от 10.10.1997 г., изм. ДВ, бр. 32 от 16.04. 2019 г., доп. ДВ, бр. 38 от 10.05. 2019 г.
6. Mihova T., Chukalov, K., Digital business models in industrial enterprises, 8th International Scientific Conference “TechSys 2019” – Engineering, Technologies and Systems, 16–18 May 2019, Plovdiv, Bulgaria, IOP Conference Series: Materials Science and Engineering, 2019.
7. Закон за електронното управление – в сила от 13.06.2008 г., обн. ДВ, бр. 46 от 12.07.2007 г., изм. и доп. ДВ, бр. 94 от 13.11.2018 г.